

Vore Klover-Græsmarker.

Af

Landbrugskandidat **Hofelmann,**
Forvalter paa Gjedsergaard.

Dette Spørgsmaal er jo ofte bleven diskuteret i vore Landmandsforsamlinger, og man kan næppe gjenne læse et Bind af „Ugeskrift for Landmænd“, hvori der ikke findes Artikler, som behandle dette Emne, om dette maaste end er steet sjældnere i de sidste Aar. Dog er det ikke, fordi Klovermarkerne ere blevene bedre, men snarere fordi, at de have været saa flette, at man ikke gad tale om dem og rent ud sige, at Alt, hvad man havde fulgt af Raad eller egen Erfaring, saa totalt var mislykket. Vi have imidlertid i den forløbne Sommer havt en saa slet Græsgang for Kreaturerne, at man de fleste Steder kun har havt Valget imellem at lade dem sulte eller at give dem en Tilgift af Kraftfoder paa Marken, og det er derfor naturligt, at Spørgsmaalet igjen drages frem i Landmandsmøderne i Vinter for at drøstes paany, og der er vel intet Spørgsmaal, som — med de senere Aars Erfaringer for Dje — har større Krav paa Opmærksomhed end dette. Man er i de Egne, hvor der lægges stærkt Bind paa Mejeridriften, og hvor der haves gode Besætninger, paa det Nene med, at det er den sikreste, solideste Vej til at drive Agerbruget fremad, at fodre Besætningen stærkt om Vinteren. Men for at en stærk Vinterfodring skal kunne betale sig, maa Sommernæringen

nogenlunde svare hertil, det er dette, som den ikke har gjort i de senere Aar, og det er væsentligt dette, der forhindrer en større Fremgang i Udbyttet og Forbedringen af Besætningerne. Næsten Alle ere enige om, at Kløver-Græsmarkerne ikke ere saa gode, som de burde være; men et Spørgsmaal, som man synes at være noget i Tvivl om, er dette: Finder der en Tilbagegang Sted med Hensyn til Kløvermarkerne eller ej?

Vener man nu, at der i Virkeligheden ingen Tilbagegang er, da maa Kløvermarkernes flette Tilstand kun skyldes tilfældige Grunde, saasom: en lang tør Periode i Foraarstiden eller For sommeren, en vedvarende Frostvinter, en for stærk Væxt i Udlagsaaret enten af Sæden eller Kløveren. I dette Tilfælde har man da ikke saa meget at frygte for Fremtiden og er jo desuden ogsaa ude af Stand til at raade Bod paa disse Forhold, som man jo ej heller med Nytte kan drøfte Spørgsmaalet videre.

At der finder en Tilbagegang Sted, troer jeg rigtignok er de Flestes Mening, og at det i Virkeligheden er saa, som ogsaa at Aarsagen til Kløverens Mishykken maa søges længere borte, skal i det Følgende søges nærmere begrundet.

Der gives Gaarde, hvor man nu avler bedre Kløver end forhen; ved saadanne er det da at undersøge, hvorledes Jorden blev behandlet tidligere, om man den Gang dyrkede den saaledes, at der var Rimelighed for, at Planterne kunde voxe, om man den Gang dyrkede Kløver eller nøjedes med at saa en eller anden Blanding, som ej kostede saa meget. Der gives dernæst Gaarde, som i Aarene 40 havde gode Kløvermarker, men som derpaa, efter at være drainede, mærglede, bedre og bedre gjødede med animalst Gjødning og lidt med kunstig Gjødning, ikke gjorde nogen Fremgang med Kløveren, i de tørre Aar slog den aldeles fejl, Aarene derefter var det bedre, men ej saa godt som forhen, og i de sidste Aar har Resultatet været simpelt. Og endelig gives der Gaarde, hvor man forhen har haft udmarktet Kløver, men hvor den nu ikke vil voxe mere.

Det er en ganske almindelig Paastand, at man i gamle

Dage — hvor Jorden blev nogenlunde behandlet — havde let ved at faa Kløveren til at voxer; det er ej alene gamle Folk, der kunne fortælle herom, men det fremgaaer ogsaa af de skrevne Beretninger fra den Tid. Vi behøve ikke at gaa saa langt tilbage, endnu i Johannes Hages Beskrivelse af Maribo Amt, som udkom 1844, findes opgivet en Del af de i Volland-Falsters Stift almindelig benyttede Sædskifter. Det fremgaaer heraf, at Kløveren den Gang betragtedes som en sikker Plante, og at den da dyrkedes i langt større Udstrækning end nu.

Seg skal saaledes kun nævne et Exempel paa et Sædskifte, saaledes som det endnu 1841 var paa en af Volland's største Gaarde, Højbygaard i Rødbjergene:

Jorden var inddelt i 8 Marker: 1) Brak 2) Hvede 3) Kløver 4) Byg 5) Erter 6) Havre 7) Kløver 8) Kløver.

Seg tør antage, at man heri har et Bevis for, at Kløveren den Gang lykkedes bedre end nu; thi der er vist næppe Nogen nu, som turde indlade sig paa at have 2 Gange Kløver og 1 Gang Erter i 8 Aar, afvejlende at faa Kløver hvert 3die og hvert 4de Aar, eller at have det Halve af Jorden besaaet med Erter og Kløver.

Holde vi os de senere Aars Erfaringer for Øje, da træffe vi 1) paa den Bysynderlighed, at, medens Klagerne over Kløveren blive stærkere og stærkere, have Kornafgrøderne været stadig stigende.*) 2) At Erterne ofte mislykkes og ej heller ere saa sikre som forhen. 3) At Kløveren voxer bedre, hvor der ej har været dyrket Erter. 4) At Kløveren voxer meget frodig paa Jorder, som først nyligen ere tagne under Plow.

---

*) I Maribo Amts Beskrivelse (fra 1841) findes Foldene i dette Amt opgivne for hvert enkelt Sogn, og de vare:

Af Hvede	4 ¹ / ₂ —8
Byg	4 ¹ / ₂ —9
Havre	5—9
Byg	4 ¹ / ₂ —10.

Der maa jo være noget Særegent ved disse to Planter, Kløveren og Erten, som bestemt adskiller dem fra de langstraæede Kornsorter, som ved en bedre Behandling af Jorden, ved mere og bedre Gjødning stadig give sikre Afgrøder, og man maa jo slutte, at de Førstnævnte ikke kunne tilegne sig Næringsstofferne fra Jorden saaledes som de andre. Undersøge vi nu Planternes Vgning, da træffe vi ogsaa paa en stor Forskiel, idet de langstraæede Kornsorter have mange stærkt forgrenede Smaarødder, som hovedsageligen udbrede sig i Madjorden og derfra hente deres Næring, medens Erter og Kløver have en lang, dybtgaaende Rødderod, som hovedsageligen henter sin Næring fra de nedre Lag, fra Undergrunden. Da Lawes og Gilbert anstillede deres Forsøg med Kløver paa aldeles kløvertæt Jord, anvendte de en Mængde forskellige Gjødningsstoffer, de anvendte fosforsure Forbindelser, kvælstofrige Gjødninger, Kalisalte, Kalk, Gips o. s. v.; men hverken disse hver for sig eller blandede sammen gav noget Resultat; der var og kom ingen Kløver. Da var det, at Liebig forklarede Grundene, hvorfor Forsøgene mislykkedes. „Ven“, vilde Kløverplanten have sagt til Lawes, „dersom Du havde kjendt en lille Smule mere til mine Fornødenheder, vilde Du have vidst, at det, som dine Halmplanter have Brug for foroven, har jeg Brug for forneden. Naturen har henvist mig og min Slægt til at søge vor Næring i Dybden og derfor forsynet os med ganske andre Rødder. Jeg viste Dig, medens jeg var yngre, at jeg var taknemlig for din Godhed; men da mine Rødder havde gennemtrængt det tynde Jordlag, som Du saa rigeligt havde forsynet med Næringsstoffer for Vg, og kom ned i de dybere Lag, saa fandtes der for lidt Næring til at friste Livet. Jeg var ikke syg, den uskyldige Jord var ikke forgiftet, der blev intet andet tilbage for mig end med Resignation at dø Hungersdøden.“

Hvad der saaledes har viist sig ved Forsøgene, bekræfter sig og i Landbruget i det store Hele. Paa Jorder, som ere i stærk Gjødningskraft seer man som oftest, naar ugunstige Forhold ikke indtræde, en nogenlunde, ja undertiden en god Kløver

det første Aar, men i det andet Aar er der meget lidt, ofte er den forsvundet, og der er ikke Tale om at se Kløver i det tredje Aar. Endnu mærkeligere er det at se, hvor man har gjødet et Stykke af Udlægsmarken; her er Kløveren i det første Aar langt bedre end paa det ugjødede Stykke; men i det andet Aar er der saa godt som ingen Forskjel. Det er oftere bleven udtalt af Gaardmænd i Landmandsmøderne paa Falster, at Udlægsmarkens Gjødning hjælper paa Kløveren det første Aar, men ikke i det andet.

Med Erterne gaaer det paa de Steder, hvor de have været dyrket længst, i Vestlolland s. Ex., næsten ligesom med Kløveren. Hvor gjerne man end her vilde gjøde Udlægsmarken, gjør man det dog ikke. Det er bleven en fast vedtagen Skik, at der skal gjødes til Erterne, thi Erfaringen har noksom lært, at uden det give de en altfor ringe Afgrøde. Hvorfra stamme overhovedet alle disse Uheld med Erterne, de store, gule Pletter, Henvisningen af Planterne en kort Tid før Modningen, de voldsomme Insektangreb o. s. v.? Derfra, at Planten er svag, den har ikke fundet Næring nok. Seer man hen til de Steder eller Lande, hvor et stærkt Udpiningsystem i lang Tid har været fulgt, da lyder derfra en stor Mængde Klager over Plantesygdomme, Insektangreb, uheldige Vejrforhold o. lign.; alle disse Grunde anføres Aar efter Aar, — det er for haardt at indrømme, at Jorden er fattig, er træt, og at dette i Grunden er Hovedsagen.

Bisnok kunne disse Under ødelægge Afgrøderne selv paa den kraftigste Jord, men gjentager det sig Aar ud og Aar ind, er det ved Jorden, at Fejlen skal søges. Det er afgjort, at selv iøvrigt gode Kløvermarker have lidt meget ved den strænge Frost 1870, men der kan dog staffles Beviser for, at Kløver paa simpel Sandjord, som ej har baaret Kløver før i de senere Aar, godt har overstaaet Vinteren. Paa Bøtøgaard, beliggende paa den sydøstlige Del af Gjedserodde, hvis Jorder ere stærkt sandede, men først i de sidste 20 Aar opdyrkede lidt efter lidt, avledes iaar en meget tæt Kløverafgrøde; vi høstede

4 Læs Kløver pr. Td. Land og havde derefter en fortrinlig Eftergræsning, lige til Køerne toges paa Stald. Paa en Gaard her paa Falster ventes i Aar en Vøl af 21—22 Fold Erter, medens man ellers paa veldrevne Gaarde kun regner 11—13 Fold; men den forrige Bruger af Gaarden dyrkede heller ikke Erter.

Af saadanne Exempler vilde man overhovedet kunne faa en smuk lille Samling; jeg skal endnu kun nævne et Exempel paa, hvor lidt Erter og Kløver kunne enes om at voxe sammen. Da Erterne faa totalt mishykkedes i de tørre Aar i Vestkøbenhavn, forbausede en Gaardmand der paa Egnen sine Naboer ved en særdeles frodig Ertemark; — det var en gammel Mand, som aldrig havde villet indlade sig paa at dyrke Kløver, — men han høstede Erter!

Men hvad skal der da gøres, for at man i Fremtiden kan sikre sig gode Afgrøder af Kløver? Ja man har jo forsøgt alle de Midler, som hjalp fremad, naar de anvendtes paa Kornet. Man har brugt animalsk og kunstig Gødning til Udlægsmarken, Overgødning i 1ste, 2det, 3die Aars Kløver-Græsmark med sur fosforsur Kalk, Guano, Chilisalpeter, — men det har ikke været tilstrækkeligt. Man har jo mærglet, drainet, givet Jorden en dybere og omhyggeligere Behandling og dertil ingensinde sparet paa Udgifter, hvor det gjaldt om at gjøre noget for Kløvermarken. Man har anvendt dobbelt saa megen Udsæd, som man forhen brugte, dertil brugt forskellige Kløversorter, forskellige Græsarter, igjen forskellige Blandinger af disse, saet efter med Græs og Kløver baade Foraar og Efteraar, udlagt Jorden i forskjelligt Korn og derved saet Kløveren snart tidligere, snart senere paa Foraaret — alt dette, ganste vist med mer eller mindre Held, men alt har viist sig utilstrækkeligt i Længden. Der er derfor kun eet virksomt Middel til at faa Kløveren til at give et sikkert Udbytte i Fremtiden, og det er ved at indskrænke dens Dyrkning, ved at lade en længere Tid gaa hen, inden man dyrker den igjen paa samme Mark, for at Planten, naar den kommer der

igjen, kan finde disponible Næringsstoffer forhaanden i tilstrækkelig Mængde.

Er man først igjennem Erfaringen kommet til den Overbevisning, at Jorden er aldeles kløvertræt, da bringes der i Virkeligheden intet Offer ved at indstrænke dens Dyrkning, og hos dem, for hvem Kløveren endnu voxer nogenlunde, skulle Erfaringerne hentede fra deres Naboer lede til at give Aftald paa en Del af Kløveren, for at de kunne være sikre i Fremtiden. Man kan ganske vist holde sig overbevist om, at Jorden er kløvertræt, hvor man, som almindeligt paa Holland, i en lang Række har drevet 6 Marks-Driften, eller den overstaarne 10—11 Marks-Drift, hvor man altsaa har saadet Kløver hvert femte Aar, og, saalænge Urterne lykkes, havde indstødt en halv, om ikke en hel Mark med Urter imellem den langstraæde Sæd.

Skulde man nu nærmere sige, hvor lang Tid der skulde være imellem Kløverens Gjenkomst, vil man vel, alt efter Jordens større eller ringere Kløvertræthed, kunne anse 8—12 Aar for at være et passende Mellemrum, og stærkt at tilraade er det da, at nøjes med 1 Aars Leje, i det mindste i den første Tid, det første eller de to første Sædskifter igjennem. Gjør man dette, er det jo en Selvfølge, at man tillige bør indstrænke eller opgive Dyrkningen af saadanne Planter, som tage omtrent de samme Stoffer fra Jorden og fra samme Sted som Kløveren. Samtidig med at Jorden skaanes for Kløver, skulde den saaledes ogsaa skaanes for Urter, og man burde da enten opgive Urtedyrrkningen, i det mindste en Tidlang, eller indstrænke den meget betydeligt. I Hestebønnen have vi nu netop en Plante, som mere burde fortrænge Urten, dels fordi den er værdifuldere og kan hennytes i langt større Mængde i Blandingsfødret til Mælkføerne uden at skade Smørret end Urten, dels fordi den ved at radsaaes efterlader Jorden i langt bedre og renere Tilstand end Urten, som Kvikken, især paa de stærkt gjødede Jorder, let tager Overhaand over; men hovedsageligen fordi den skaaner Undergrunden mere end Urten. Der viser sig ved de Rod-

prøver, som ere optagne i Landbohøjskolens Forsøgsmark, og som findes i dens Samlinger, en ikke ringe Forskiel imellem Bønnens og Vrtens Rod. Medens Bønnens Rod foroven har stærke, kraftige Siderødder, aftagende jævnt i Størrelse nedester, er snarere det Omvendte Tilfældet med Vrtens Rod. I langt højere Grad end Vrtten søger den derfor sin Næring i Madjorden, groer isøvrigt paa samme Slags Jord og er efter Erfaringer paa stærke, velgjødede Jorder sikrere end Vrtten. Vi have paa Gjedsergaard i Gjennemsnit af ti Aar af Bønner havt 11,2 Fold, af Vrtter i samme Tidsrum 9 Fold. Saar ventes et Udbytte af 17 Fold Bønner og 12 Fold Vrtter *). Dette hvad Vrtte- og Bønne dyrkingen angaaer.

Skulde man nu efter det her Fremførte nærmere sige, hvorledes man da skulde indrette sig, naar man vilde nøjes med at tage Kløver hvert 8—12 Aar og da kun 1 Aars Beje, for at erstatte 2det, 3die Aars Græsmark, da kan der jo selvfølgeligen ikke fordres, at man skal angive bestemte Sædkifter, da disse jo afhænge af saa mange forskjellige Forhold, men jeg skal dog angive den Vej, som det forekommer mig, at man burde gaa. Dette vil falde mig saa meget lettere, naar jeg henviser til Hr. Forstander Krarups Afhandling om Staldfodring, der findes i „Tidskrift for Landøkonomi“ for Decbr. 1870. Den gjør opmærksom paa de store Tab, som de flette Græsmarker forvolde, og det er at undres over, at man ikke i de sidste Aar har pløjet dem om og saaet Grønfoeder, Vikker, Vikkehavre, Rug, Raps eller lign. i Stedet for, da der saa dog vilde have været noget til Rvæget om Sommeren. Hvad der siges om Græsmarkerne, vil man paa Volland-Falster hovedsagenlig være enig i, nemlig at italiensk Raigræs let fryser bort, ej giver nogen sluttet Afgrøde, og at det, saavel alene

*) Det har Aar for Aar viist sig her paa Gjedsergaard, at Kløveren bliver langt bedre der, hvor der har været Bønner end der, hvor der har været Vrtter. Forskiellen har været saa kjendelig, at Fremmede have kunnet finde Skiellet mellem det Stykke, der bar Bønner, og det, der bar Vrtter.

som blandet med engelsk Raigræs og Timothe, ikke giver en Græsning, som stærkt vinterfodrede Besætninger kunne være tjente med; og at danne Græsmarker af andre Græsarter har man i det mindste ikke paa stive Lerjorder seet udført med Held. Saadanne Græsmarker ville i alt Fald først sent blive gode og paa frugtbare Jorder altfor kostbare. Vi tvinges ligefrem ind paa at faa Græsmarkerne afløste og gjøre saaledes ved Staldfodringens Indførelse kun en Dyd af Nødvendighed. Her skal ikke gaaes nærmere ind paa de Ulemper, man mener, at Staldfodringen vil medføre, de ere allerede faa nøje fremstillede og belyste i ovennævnte Afhandling; men vil og kan man ikke indlade sig herpaa, har man det dog, som forhen sagt, i sin Magt at skaffe Kreaturerne Sommernæring nok, ved at pløje Græsmarkerne om, faa Grønfoder deri og af-tøjre dette. Herved vindes Noget, men ikke nok, ikke hvad der vindes ved Staldfodring. Denne skal nemlig skaffe en bedre og rigeligere Sommernæring tilveje, den skal ved en fornuftig Fodring skaffe Gaarden mere og bedre Gjødning, men den skal først og fremmest være Vejen til at bringe de forfaldne Kløver-Græsmarker paa Fode igjen; og gjør den ikke det, er dens Betydning ikke stor nok.

Som før omtalt have alle de forskjellige Midler, der ere anvendte mod Kløvertræthed, alle viist sig utilstrækkelige i Længden; men der er jo ingen Tvivl om, at en stærk Gjødning, baade animalst og kunstig, ved en dyb og omhyggelig Behandling af Jorden efterhaanden vil komme Kløveren tilgode, der vil altid være lidt som trænger dybere ned; saaer dette nu Lov til at forsøges Aar efter andet, derved at Undergrunden slaanes for Urter og Kløver, og der altsaa i den samtidige bliver en Del Næringsstoffer disponible, maa man om nogle Aar komme saa vidt, at man igjen kan bringe en god 2det Aars Kløvermark tilveje. Eller kortere, naar der siges: opgiv Urtedyrkningen, dyrk kun Kløver hvert 8—12 Aar og da kun eet Aars Beje, saa menes herved blot for en Tid, 8—12—20 Aar, alt efter Jordens Kløvertræthed. Det stulde

være en Slags Obergangstid, at betragte som en lille Tiende, der svarede for, hvad Jorden har ydet i saa lang Tid, en Indfæstning, der stilledes for den Tjeneste, den i Fremtiden skulde yde, den nemlig, at man ved en vedvarende økonomisk Brug af Kløveren kunde vente en god Afgrøde baade i første og andet Aar.

Saaer man 2det Aars Kløvermark indført igjen, vil dog Staldfodringen ikke derved kuldkastes; thi saafremt denne ved en rigtig Vedelse har kunnet staa sin Prøve, vil den alligevel fortsættes. Ved en 8—12 Marks-Drift ere nemlig 2 Græsmarker ej tilstrækkelige, der vil altid være Brug for $\frac{1}{2}$, om ikke for en hel Grønfoedermark; man vinder kun herved at faa en Blanding af Kløver og Græs, som nok vil vise sig at være et bedre Foder (blandet med noget Grønfoeder) end hvilket som helst Grønfoeder alene, og en saadan Marks Gjenindsførelse vil ikke væsentlig forandre det engang indførte Sædskifte. Jeg er fuldkommen enig med Hr. Krarup i, at Staldfodringens Indførelse vil være heldig, men for mig er Hovedgrunden den, at man derved skulde kunne naa det her omtalte Resultat. Hr. Krarup viser os en 8 Marks-Drift med 1 Kløver- og 2 Græsmarker, som ved Staldfodringens Indførelse skulde omændres til en 7 Marks-Drift, saa at den 8de Mark drives for sig, Halvparten af den saaes med Grønfoeder og afløser derved 3die Aars Græsmark. Herved er imidlertid ikke gjort Noget for Kløveren, som jo altid er bedre stillet i en 8 end i en 7 Marks-Drift, dernæst kommer Grønfoedermarken, som jo dog altid maa betragtes som et heldigt Indstud imellem de langstraaede Kornsorter, slet ikke 7 Marks-Driften tilgode, og endelig er der den Mislighed, at man beholder 2det Aars Græsmark som Halvbrak. Jeg ved meget vel, at det Sædskifte, som Hr. Krarup her viser os, kun er taget som et Exempel paa, hvorledes man godt kan indføre Staldfodringen uden at forandre sit Sædskifte videre; men jeg holder fast ved, at gjør man den Forandring at afløse Græsmarkerne med Grønfoeder, skal man tage alle de Fordele med, som der derved frembyde sig. Ind-

fører man Grønfødermarken, hvilket, som allerede sagt, helst skulde være det Samme som Staldfodringens Indførelse, og man derhos tager tilbørligt Hensyn til Kløveren, da maa det komme til en Omændring af vort almindelige Sædskifte, og man burde ved denne Mark, ved en Udvidelse af det Areal, man dyrker med Koer, ved Bønnernes Dyrkning efter en noget større Maalestok naa hen til eller dog meget nærme sig en fuldstændig Bezeldrift. Det er ofte en vanskelig Sag at skulle gjøre Sædskiftet om, ofte forbundet med Tab, men dog kun nærmest, naar man skal formindste eller forsøge Markernes Antal; hvor dette ikke er nødvendigt, forekommer det mig ikke at være saa vanskeligt.

Uden at inklade mig paa at omtale Sædskifter, som kunne passe under alle Forhold, vil jeg dog betragte de almindeligst forekommende Sædskifter her paa Lolland-Falster og vise, hvorledes de lettest kunne omændres med Staldfodringen og Kløverens Tærp for Dje. De almindeligste Sædskifter her ere 6, 7 og 8 Marks-Driften. Tæge vi nu først 7 Marksdriften, da maa den, efter hvad før er sagt, paa kløvertræt, dertil mager og svag Jord, forandres til en 8—12 Marks-Drift, og det maa saa meget rette sig efter de stedlige Forhold, at jeg ikke skal gaa nærmere ind herpaa. Har man derimod med en Jord at gjøre, hvor Kløveren er svag, men som iøvrigt er velbehandlet og i stærk Gjødningskraft, da kan det jo under Omstændigheder være rigtigt at holde 7 Marks-Driften en Tid endnu og se, om de Forandringer, man foretager, ikke kunne have en Forbedring med Kløveren til Følge.

7 Marks-Driften paa Gjedsergaard er følgende:

1) Brat.	5) Havre.
2) Hvede.	6) Kløver.
3) Byg.	7) Græs.
4) Fodermark, $\frac{1}{2}$ Erter, $\frac{1}{4}$ Koer,	

$\frac{1}{4}$ Bønner og lidt Blandsæd,

hvilket paatænkes forandret til:

1) Brak.	5) Fodermark ($\frac{1}{3}$ Roer, $\frac{1}{3}$ Bønner,
2) Hvede.	$\frac{1}{3}$ Blandsæd og lidt Erter).
3) Grønfoeder.	6) Havre.
4) Byg.	7) Kløver.

Her er andet Aars Græsmark forandret til Grønfoedermark, som bringer en fuldstændig Bejledrift i Gang. Som 7 Marks-Driften almindelig er, er der lidt nok af Græsareal, men for det meste rigeligt af Halm; der skulde ved Ombytning af Græsmarken med Grønfoedermarken være sikret en rigelig Sommerernæring.

Den 8 Marks-Drift, som er almindeligt her, er følgende:

1) Brak.	5) Havre.
2) Hvede.	6) Kløver.
3) Byg.	7) Græs.
4) Fodermark, Roer, Bønner, Erter, Blandsæd.	8) Græs.

Denne kan omændres saaledes:

1) $\frac{1}{2}$ Grønfoeder, $\frac{1}{2}$ Grøn- jordskorn.	5) Byg.
2) Brak.	6) Fodermark (Roer, Bønner, Blandsæd, lidt Erter).
3) Hvede.	7) Havre.
4) Grønfoeder.	8) Kløver.

I en almindelig 8 Marks-Drift er der et temmelig stort Græsareal, de $\frac{2}{3}$, og der vil ved Staldfodring blive knapt med Halm; det vil derfor sikkert være passende at dele den ene Græsmark i en halv Halmsæds- og en halv Grønfoedermark.

Lage vi endelig 6 Marks-Driften for, som den almindeligt er her:

1) Brak.	4) Havre.
2) Hvede.	5) Kløver.
3) Byg, lidt Erter, Roer o. lign.	6) Græs.

saar kan denne jo omændres paa mange Maader, og det maa fuldstændig rette sig efter, hvorledes Jorden er, hvilket

Sædskifte man tør indlade sig paa. Har man med en mager kraftløs Jord at gjøre, da er følgende Sædskifte:

1) Grønjordshavre.	7) Havre.
2) Brak.	8) Brak.
3) Hvede.	9) Hvede.
4) Grønføder.	10) Grønføder.
5) Bng.	11) Bng.
6) Fodermark (Roer, Bønner o. lign.).	12) Kløver.

i alle Maader langt at foretrække for det førstnævnte. Paa Jorder i bedre Kraft, maatte man jo kunne naa hen til at kunne opgive noget af Brakken, indskrænke den fra $\frac{1}{6}$ til $\frac{1}{12}$, og da kunde følgende Sædskifte opstilles som passende for Jorder i god Gjødningskraft:

1) Grønjordshavre.	7) Havre.
2) Brak.	8) Grønføder.
3) Hvede.	9) Hvede.
4) Grønføder.	10) Blandfød.
5) Bng.	11) Havre.
6) Fodermark (Roer, Bønner, Blandfød, lidt Erter).	12) Kløver.

Saa vel i det første som i det sidste Exempel er det Areal, som ellers fandtes til Sommerernæring bleven indskrænket, og det maa sikkert ansees for tilstrækkeligt at have $\frac{1}{6}$ af Arealet med Grønføder og $\frac{1}{12}$ med Kløver. Man vil sige: i det sidste Exempel bærer jo $\frac{2}{3}$ af Areallet; ja det er meget sandt, men man maa i det Hele taget komme længere bort fra det forhen almindelige Begreb om Jordens Hvile, som man sagde fandt Sted, naar Jorden bar Kløver og Græs. Man har jo Syn for Sagen, naar Jorden giver en god Afgrøde af Kløver, da hviler den ej. Det har netop viist sig, at det er det Banke- ligste af alt, at erstatte Jorden igjen hvad der tages bort i en Kløveafgrøde; denne maa i egentlig Forstand kaldes den mest tærende Afgrøde. Skal dette kaldes Hvile for Jorden, da er den yderst kjed af denne Hvile. Naar Kløver-Græsmarkerne frembyde et Skue som i de sidste Aar, da maa det indrømmes,

at Jorden hviler; men det kan aldrig være Landbrugets Opgave at drive Økonomi paa den Maade. Man maa ikke forledes til at tro, at Kløveren og de dybtgaaende Planter overhovedet virke saa heldig paa de efterfølgende langstraaede Kornsorter derved at Jorden hviler under deres Væxt. Deres gavnlige Virkning beroer paa saa mange forskjellige Årsager, som det vilde føre os for vidt nærmere at omtale. Opgaven er her kun den, at vise den Fare der er, for at disse Planter, som man forhen har kaldet for „berigende“, „Gjødningsproducenter“, i det mindste for en Tid skulde være tabte for Agerbruget.

Skulde der saa engang paa veldrevne, velgjødede Jorder være Tale om Helbrakkens Afstæffelse, da skulde netop Grøn-fodermarken være Midlet hertil; thi det er just den største Vanstæffelse, at vi ikke have nogen Forfrugt for Hveden, og saaledes skulde det da være Grøn-fodermarken, som skulde træde i Helbrakkens Sted; thi ved denne bliver det muligt at saa Hveden i tør og bekvem Jord, som jo mere og mere ansees for at være af stor Vigtighed for denne Plante, som udgjør Landmandens Hoved-Indtægtskilde.

Hvorledes man isøvrigt vil indrette Sædskiftet, haaber jeg nu at have paavist, hvor nødvendigt det maa være at have Kløveren's Larv for Øje baade for dem, som endnu have god Kløver, som og for dem, for hvem den ikke vil voxe mere. Kløverspørgsmaalet har jo en stor Betydning, og hvor ukjært det end er at skulle sige, at Agerbruget de fleste Steder med Hensyn hertil ikke hviler paa noget solidt Grundlag, har jeg dog troet, at det kunde være nyttigt at gjøre opmærksom herpaa, om det muligen kunde bidrage til at vække en rigtig Erkjendelse af, hvad det skyldes, at Kløveren saa stærkt afviger fra vore andre dyrkede Planter i Henseende til Afgrødens Sikkerhed.

Gjedsfergaard i Februar 1871.